

**Ј. Р. Анић и И. С. Глобан, Марија Магдалена:
од Исусове ученице до филмске блуднице:
теолошко-културална анализа**

Загреб: Институт друштвених знаности Иво Пилар, 2018.

478 страна

ISBN: 978-953-7964-51-1

„Ниједан библијски лик – уклjučујући Јуду, можда чак и Исуса – није у људској машти, легендама, књижевности, ликовној, казалишној и филмској уметности добио такав живописан и бизаран живот као Марија из Магдале“, речи су, којима свој део излагања у студији: *Марија Магдалена: од Исусове ученице до филмске блуднице: теолошко-културална анализа*, започиње Јадранка Ребека Анић.

Студија *„Марија Магдалена: од Исусове ученице до филмске блуднице: теолошко-културална анализа“*, конципирана је у две целине. У првој, под називом: „Марија из Магдале, од Новог Завета до Легенди“ (45–285) ауторка, Јадранка Ребека Анић, научна саветница Института друштвених наука Иво Пилар и часна сестра фрањевачког реда, прати појаву и развој лика Марије из Магдале анализирајући новозаветне, апокрифне и светоотачке списе за-

падне и источне традиције. У другој, незнатно краћој целини под називом: „Блудница, Обраћеница, Ученица: 120 година Марије Магдалене на филму“ (297–477); ауторка Ирена Север Глобан, доцент на Катедри за комуникологију Хрватског Католичког Универзитета, анализира перцепцију лика Марије из Магдале кроз сферу уметности. Обе ауторке, свака из свог домена, на један упечатљив, динамичан и исцрпан начин приказују однос према лику Марије из Магдале кроз историју, од новозаветних списа до уметности савременог доба.

У 1. поглављу, ауторка Јадранка Ребека Анић поставља питање индетитета Марије Магдалене (45–51). Путем исцрпне анализе новозаветних извештаја (61–145) праћењем помена, кретања и развоја лика Марије из Магдале као сведока Христове крсне смрти, полагања у гроб и радосне вести Васкрсења кроз

синоптичка и Јованово јеванђеље, Дела апостолска и 1Корићанима, ауторка, проналази разлике у јеванђељским извештајима које су значајно утицале на промену рецепције лика Марије из Магдале, почевши од епизоде јављања васкрслог Христа Петру у сцени Лукиног јеванђеља до питања Маријиног апостолства у Делима апостолским. Расправа којом ауторка закључује 2. поглавље, заправо је најаву предстојећег 3. поглавља: „Марија из Магдале у античким списима и списима који су постали апокрифи“ (151–199). Студиозно путовање кроз апокрифне списе започиње анализом антигностичких списа у којима је лик Марије описан у контексту Христове смрти и васкрсења, односно, гностичких списа у којима се улога Марије као веснице Христовог васкрсења постепено измешта у контекст њеног односа са Христом и сукоба са Петром.

У наставку, у 4. поглављу под називом: „Од апостолице до грешнице, стратегије умањивања важности“ (207–244), ауторка представља истраживања новозаветних текстова, апокрифних списа, текстова црквених отаца и ранохришћанских писаца кроз призму односа према лику Марије из Магдале као сведока Христове смрти и васкрсења, односно, кроз такву перспективу која има за циљ тенденцију умањења значаја лика и дела Марије из Маг-

дале. Позивајући се на резултате истраживања А. G. Brock почевши од анализе односа Марије и Петра (208–214), анализе стратегије уклањања конкуренције заменом лика Марије из Магдале другим ликовима (215–220), до анализе односа раних хришћанских отаца, западних и источних, према улози и положају жене у Цркви (221–256), ауторка износи више занимљивих фактора који су утицали на преображај доживљаја лика Марије из Магдале међу којима издваја: Процес поступне хијерархизације Цркве у којој све већу важност добија лик апостола Петра, појаву све већег поштовања лика Марије Исусове мајке и ранохришћанске расправе о улози и положају жене. Нарочито занимљив закључак тиче се односа раних хришћанских отаца према Марији из Магдале као апостолице апостола, с том разликом, што се по мишљењу ауторке, код источних црквених отаца наилази на позитивнији став по том питању. У осврту на претходну анализу, ауторка наводи примере у којима долази до стапања три женска новозаветна лика у један: раскајана, обраћена грешница, контемплативна личност и апостолика, односно, примере који представљају спој библијског предања и легенди. У 5. поглављу студије, ауторка обрађује Легенде о Марији из Магдале из угла западног и источног предања (257–281). Ауторка истиче да за разлику од западног

предања где се у лик Марије апостолке постепено уливају ликови грешнице и контемплативне личности, у источној традицији различити новозаветни женски ликови нису стопљени у један лик.

На крају овог занимљивог пропутовања приказ процеса „сложене и трајне измене лика Марије из Магдале, његова тумачења и сложеност интердисциплинарних истраживања, као и анализа књижевних и теолошких, ликовних и других радова“ успешно је окончан. Историја тумачења лика Марије Магдалене показује да се често прибегавало „типолошком тумачењу новозаветних текстова у којима су женски ликови приказани позитивније у односу на мушке ученике“. Савремена култура и уметност „ретко се враћају на канонска јеванђеља и актуелизују значење жене која је одиграла кључну улогу у Исусовом покрету.“ О овом процесу који није протекао незапажено и који се паралелно са приказаним токовима мењао и на филмском платну говори други део ове студије.

Ирена Север Глобан своје истраживање започиње освртом на доживљај лика Марије у популарној култури (297–317). Темама ко-

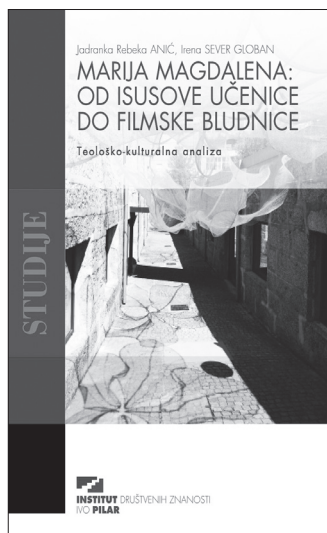
је се тичу значаја и утицаја медија као и феминистичким филмским теоријама (307–311) ауторка постепено уводи читаоца у предстојеће централно поглавље „Марија Магдалена на филмском платну“

(327–436), које обухвата већински део студије и теме као што

су: „Марија Магдалена у ери немог филма“ (331–345); „Претеча холивудских филмских спектакала“ (345–353), „Краљ краљева спашава славну куртизану; Марија Магдалена према јеванђељу библијских епова са средине века“ (353–364); „Три Магдалене у три италијанска христолошка кла-

сика“ (364–380); затим, „Улога Магдалене у теолошким филмским контраверзама постконцилског раздобља: од хипи девојке до последњег Христовог искушења“ (380–395), као и наслове: „У сусрет Магдалениној еманципацији“ (395–405), „Филмске хагиографије о проститутки златног срца“ (414–436) и „Магдаленине филмске двојнице“ (442–455).

Кроз анализу 24 филма у којима се појављује лик Марије Магдалене, од раздобља немог филма до данас, лик Марије појављује се као споредан лик тзв. *Jesus figure* филмова. Филмска

Марија Магдалена одраз је тенденција времена тако да се дијапазон перцепције Маријиног лика протеже од лика покајане грешнице до лика значајне Христове ученице и апостолке апостола. Заједничко, међутим, свима њима, по казивању ауторке, јесте да ни у једном од филмова, Марија није Марија канонских јеванђеља коју је Исус исцелио од демона, која је његова верна следбеница и сведок васкрсења. У неколико филмова Марија је носилац радње као нпр. у остварењу Артура Моуда из 1914. године, затим, Мигела Контрераса из 1945. или Герта Дејвиса из 2018. године. Без обзира на конкретне јеванђељске извештаје које је описују у контексту Исусовог исцељења, њеног следбеништва Христу и сведочењу васкрсења, код већине филмова постоји тенденција профилисања Марије као сексуалне преступнице од чега неколицина филмова чини изузетак попут остварења „Јеванђеље по Матеју“ (1964) „Месија“ (1975), затим, „Јеванђеље по Јовану“ (2003) „Марија Магдалена ослобођена од срама“ (2007) „Марија“ (2005) „Син Божји“ (2014) и „Марија Магдалена“ (2018).

Профил Марије прељубнице коју Христос спашава од каменовања приказан је у појединим популарним остварењима попут „Цар царева“, „Највеће приче икад испричане“, „Исус из Назарета“ или чувеног остварења „Последње Христово искушење“. Ауторка даље актуелизује филмске приче, указујући на невероватне обрте и неочекивани сценарио који под велом уметничке слободe замењују Маријину улогу апостолке улогом покајане грешнице која при сусрету са Христом доживљава преумљење. Занимљиво је запажање ауторке која анализирајући конструисање лика Марије из Магдале уочава више фактора који значајно доприносе импресији Марије грешнице као што су распуштена, дуга, црна коса и откривена глава као контраст покривеној глави Марије Христове мајке или изгледу који је резервисан за Марију из Магдале након преобрађења. У последње време, односно, у време постконцила, како закључује, већа је присутност Христових следбеница на филму. Редитељи се не држе дословно слова Писма већ контекстуализују јеванђеље у савремену културу. Тенденција савремених аутора који све чешће наглашавају апостолску улогу Марије, по мишљењу ауторке, представља позитиван помак или корак у правом смеру.

Љиљана Јовановић
(lilijov@gmail.com)
Православни
бојословски факултет,
Универзитет у Београду

□